Աղբյուր. նկարները արված են Խորհրդատուի կողմից դաշտային այցելությունների ժամանակ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՋՐԱՄԲԱՐՆԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ

Շրջակա միջավայրի և սոցիալական ազդեցության գնահատում ջրամբարների ծրագրի համար

ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՊԼԱՆ

Rev03

Փետրվար 2026

Մշակված է

Վերակառուցման և Զարգացման Եվրոպական Բանկի

և

ՀՀ Տարածքային Կառավարման և Ենթակառուցվածքների Նախարարության Ջրային Կոմիտեի համար

ATMS Solutions

www.atms.am

Պատասխանատվության շրջանակը

Սույն Բնապահպանական և Սոցիալական Միջոցառումների Պլանը (ԲՍՄՊ) մշակվել է որպես Ջրամբարների կառուցման Ծրագրի (այսուհետ՝ «Ծրագիր») շրջակա միջավայրի և սոցիալական ազդեցության գնահատման (ՇՄՍԱԳ) գործընթացի մաս: Այն ուրվագծում է Ծրագրի համար անհրաժեշտ միջոցառումները՝ ՎԶԵԲ-ի իրագործման պահանջներին համապատասխանելու համար:

Առաջարկվող մեղմացնող միջոցառումների, մշտադիտարկման գործողությունների և շահագրգիռ կողմերի ներգրավման ռազմավարությունների իրականացման պատասխանատվությունը կրում են բացառապես Ծրագրի պատվիրատուն և նրա կապալառուները: Սույն փաստաթղթի ցանկացած օգտագործում երրորդ կողմերի կողմից կատարվում է նրանց սեփական ռիսկով, և Խորհրդատուն պատասխանատվություն չի կրում նման օգտագործումից բխող որևէ հետևանքի համար:

Հապավումների ցանկ

ՏԲՍՀ	- Տարեկան Բնապահպանական և Սոցիալական Հաշվետվություն
ԿՄՊ	- Կենսաբազմազանության Միջոցառումների Պլան
ԿԿՊ	- Կենսաբազմազանության Կառավարման Պլան
ԿՓԿՊ	- Կենսաբազմազանության Փոխհատուցման Կառավարման Պլան
ԿԲՍԿՊ	- Կառուցման աշխատանքների Բնապահպանական և Սոցիալական Կառավարման Պլան
ԿԿ	- Կրիտիկական Կենսամիջավայր
ՓԲԸ	- Բակ Բաժնետիրական Ընկերություն
ՎԶԵԲ	- Վերակառուցման և Զարգացման Եվրոպական Բանկ
ՇՄԱԳ	- Շրջակա Միջավայրի վրա Ազդեցության Գնահատում
ԱԻՊԱՊ	- Արտակարգ Իրավիճակների Պատրաստվածության և Արձագանքման Պլան
ԲՍՄՊ	- Բնապահպանական և Սոցիալական Միջոցառումների Պլան
ՇՄՍԱԳ	- Շրջակա Միջավայրի վրա և Սոցիալական Ազդեցության Գնահատում
ԲՍԱԱ	- Բնապահպանական, Սոցիալական, Առողջապահական և Անվտանգության
ԲՍՄՊ	- Բնապահպանական և Սոցիալական Կառավարման Պլան
ԲՍՄՊ	- Բնապահպանական և Սոցիալական Կառավարման Համակարգ
ԲՍՔ	- Բնապահպանական և Սոցիալական Քաղաքականություն
ԵՄ	- Եվրոպական Միություն
ԲևՍ	- Բնապահպանական և Սոցիալական
ԳԲՌ	- Գենդերային Բռնություն և Ոտնձգություն
ՋԳ	- Ջերմոցային Գազեր
ԼԳՈւ	- Լավագույն Գործելակերպի Ուղեցույց
ՄՌ	- Մարդկային Ռեսուրսներ
ԱԿՊ	- Աշխատանքի Կառավարման Պլան
ՇՄՆ	- Շրջակա Միջավայրի Նախարարություն
ՏԿԵՆ	- Տարածքային Կառավարման և Ենթակառուցվածքների Նախարարություն
ԱԱևԱՊ	- Աշխատանքի Անվտանգություն և Առողջության Պահպանություն
ԱԱԱՊԿՊ	- Աշխատանքի Անվտանգություն և Առողջության Պահպանության Կառավարման Պլան
ՀՀԿ	- Հայաստանի Հանրապետության Կառավարություն
ԾԱԵԱ	- Ծրագրի Ազդեցության Ենթարկված Անձ
ԱԿՀ	- Առաջնահերթ Կենսաբազմազանության Հատկանիշներ
ԾԻԱ	- Ծրագրի Իրականացման Աջակցություն
ԾԻԳ	- Ծրագրի Իրականացման Գործակալություն
ԻՊ	- Իրագործման Պահանջ
ՀՀ	- Հայաստանի Հանրապետություն
ԱԿԿՊ	- Արտահոսքերի Կանխարգելման և Կառավարման Պլան
ՏԲԲՍԿՊ	- Տարածքին Բնորոշ Բնապահպանական և Սոցիալական Կառավարման և Մշտադիտարկման Պլան
ՏԱ	- Տեխնիկական Առաջադրանք
ՋԿ	- Ջրային Կոմիտե
ԹԿՊ	- Թափոնների Կառավարման Պլան
ՄՖԿ	- Միջազգային Ֆինանսական Կազմակերպություն

Ծրագրի նախապատմությունը

Եվրոպական Միության (ԵՄ) «Վերականգնում, դիմակայունություն և բարեփոխումներ. Արևելյան գործընկերության գերակայությունները 2020 թվականից հետո» նախաձեռնության շրջանակներում ՀՀ կառավարությունը նախատեսում է կառուցել 17 ջրամբար, ինչը ուղղված է երկրում ջրային և պարենային անվտանգության մակարդակի բարձրացմանը: Վերակառուցման և Զարգացման Եվրոպական Բանկը (ՎԶԵԲ կամ Բանկ) դիտարկում է ՀՀ կառավարությանը վարկ տրամադրելու հնարավորությունը՝ Հայաստանի տարբեր մարզերում հինգ ջրամբարների կառուցման ծրագիրը (այսուհետ՝ Ծրագիր) ֆինանսավորելու համար: Դրանք են՝

- Քասախի ջրամբար Արագածոտնի մարզում[1],
- Լիճքի ջրամբար Սյունիքի մարզում,
- Ելփինի ջրամբար Վայոց ձորի մարզում,
- Արթիկի ջրամբար Շիրակի մարզում,
- Աստղաձորի ջրամբար Գեղարքունիքի մարզում:

Ծրագրի ջրամբարների տեղադրությունները ներկայացված են **Նկար 1**-ում:

Նկար 1. Ծրագրի ջրամբարների քարտեզ

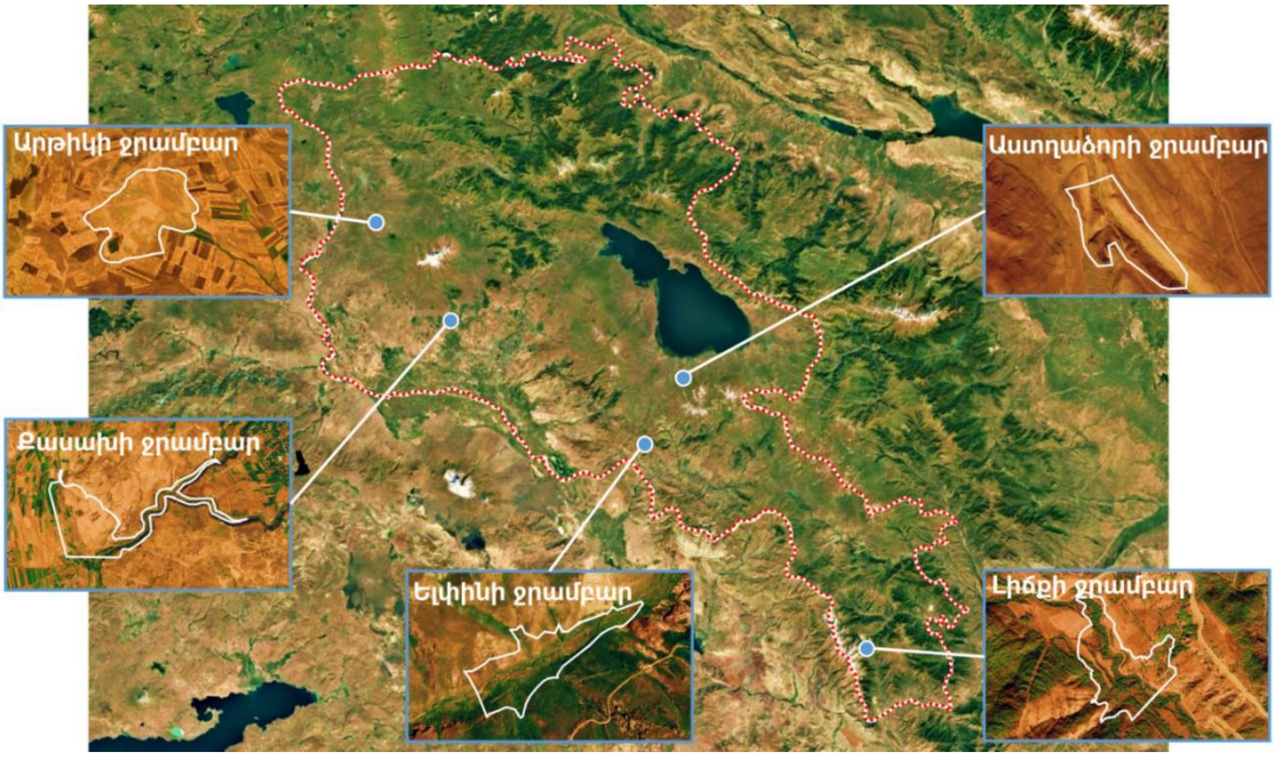

ՎԶԵԲ-ը այս Ծրագիրը դասակարգել է որպես «Ա» կատեգորիայի՝ համաձայն իր Բնապահպանական և Սոցիալական Քաղաքականության (ԲՍՔ, 2019), քանի որ այն կարող է ունենալ զգալի բնապահպանական և սոցիալական ազդեցություններ: Սա նշանակում է, որ պետք է մշակվի Շրջակա Միջավայրի վրա և Սոցիալական Ազդեցության Գնահատման (ՇՄՍԱԳ) համապարփակ հաշվետվություն և դրան կից փաստաթղթեր, որին հաջորդելու է դրանց առնվազն 120 օրյա հանրային հրապարակումը: Սույն Բնապահպանական և Սոցիալական Միջոցառումների Պլանը (ԲՍՄՊ) մշակվել է Խորհրդատուի[2] կողմից՝ որպես Ծրագրի ՇՄՍԱԳ փաթեթի մաս:

[1] «Մարզ» հայերենով նշանակում է շրջան
[2] ATMS Solutions (Հայաստան) և Ecoline International (Բուլղարիա) ընկերություններից բաղկացած կոնսորցիում

ԲՍՄՊ-ը (**Աղյուսակ 1**) համապարփակ փաստաթուղթ է, որը նկարագրում է այն միջոցառումները, որոնք անհրաժեշտ են Ծրագրի իրականացումը ՎԶԵԲ-ի Իրագործման Պահանջների (ԻՊ), Հայաստանի ազգային օրենսդրության և Լավագույն Միջազգային Գործելակերպերի (ԼՄԳ) պահանջներին համապատասխանեցնելու համար:

ՀՀ Տարածքային Կառավարման և Ենթակառուցվածքների Նախարարության (ՏԶԵՆ) Ջրային Կոմիտեն («ՋԿ» կամ «Պատվիրատու») պատասխանատու է Ծրագրի գործունեությունների և ԲՍՄՊ-ի իրականացման համար՝ ՏԿԵՆ-ի անունից:

Նպատակը և շրջանակը

ԲՍՄՊ-ն առանձին փաստաթուղթ է, որը կապված է Ծրագրի ՇՄՍԱԳ հաշվետվության հետ: Այն ուրվագծում է Ծրագրի անհրաժեշտ միջոցառումները, գործողությունները և բարելավումները՝ ՎԶԵԲ-ի ԲՍՔ (2019) և դրա ԻՊ-ների հետ համապատասխանությանը հասնելու համար: Այն շրջակա միջավայրի և սոցիալական գնահատման արդյունքները վերածում է գործնական պարտավորությունների ամբողջության, որը լուծում է նույնականացված ռիսկերը, ազդեցությունները և բացթողումները: ԲՍՄՊ-ը ծառայում է որպես պարտավորեցնող համաձայնագիր Պատվիրատուի և ՎԶԵԲ-ի միջև՝ ապահովելու, որ Ծրագիրը իրականացվի և շահագործվի լավագույն միջազգային գործելակերպին համապատասխան:

ԲՍՄՊ-ը ներառում է բոլոր անհրաժեշտ գործողությունները՝ Ծրագիրը համապատասխանեցնելու համար գործող ազգային օրենսդրությանը և ՎԶԵԲ-ի ԻՊ-ներին Ծրագրի ողջ կենսացիկլի ընթացքում, ներառյալ նախագծումը, պլանավորումը, շինարարությունը, շահագործումը և, որտեղ դա նպատակահարմար է, շահագործումից հանումը: Դրա շրջանակը սովորաբար ներառում է հետևյալ բաղադրիչները.

- Բնապահպանական և սոցիալական կառավարման համակարգեր և գործառնական վերահսկում,
- Ռեսուրսների արդյունավետություն և աղտոտման կանխարգելում,
- Առողջություն և աշխատանքի պաշտպանություն,
- Աշխատանք և աշխատանքային պայմաններ,
- Հանրային առողջություն, աշխատանքի պաշտպանություն և անվտանգություն,
- Հողերի օտարում և հարկադիր տեղահանում (եթե կիրառելի է),
- Կենսաբազմազանության պահպանում և բնական ռեսուրսների կայուն կառավարում,
- Մշակութային ժառանգության պահպանություն,
- Շահառուների ներգրավում, տեղեկատվության հրապարակում և բողոքների կառավարում:

ԲՍՄՊ-ի շրջանակը ներառում է Ծրագրի բոլոր հինգ տեղանքները, մասնավորապես՝ Արթիկի, Աստղաձորի, Քասախի, Լիճքի և Ելփինի ջրամբարները: Եթե այլ բան նշված չէ, ԲՍՄՊ-ում նշված բոլոր գործողությունները նախատեսված են իրականացնելու Ծրագրում ներառված յուրաքանչյուր ջրամբարում:

Այնուամենայնիվ, ընդունվում է, որ որոշակի գործողություններ կարող են լինել տեղանքին բնորոշ՝ ջրամբարի պայմանների, նախագծային առանձնահատկությունների, շրջակա միջավայրի զգայունության կամ շահագործման համատեքստերի տարբերությունների պատճառով: Նման դեպքերում, երբ գործողությունը կիրառելի չէ բոլոր ջրամբարների համար, դա հստակ նշվում է ԲՍՄՊ-ի աղյուսակի «Կարգավիճակ/Նշումներ» սյունակում՝ համապատասխան բացատրության կամ հիմնավորման հետ միասին:

Բնապահպանական և Սոցիալական Միջոցառումների Պլան

Նշում՝

ԲՍՄՊ-ի շրջանակը ներառում է Ծրագրի բոլոր հինգ տեղանքները, մասնավորապես՝ Արթիկի, Աստղաձորի, Քասախի, Լիճքի և Ելփինի ջրամբարները: Եթե այլ բան նշված չէ, ԲՍՄՊ-ում նշված բոլոր գործողությունները նախատեսված են իրականացնելու Ծրագրում ներառված յուրաքանչյուր ջրամբարում:

Այնուամենայնիվ, ընդունվում է, որ որոշակի գործողություններ կարող են լինել տեղանքին բնորոշ՝ ջրամբարի պայմանների, նախագծային առանձնահատկությունների, շրջակա միջավայրի զգայունության կամ շահագործման համատեքստերի տարբերությունների պատճառով: Նման դեպքերում, երբ գործողությունը կիրառելի չէ բոլոր ջրամբարների համար, դա հստակ նշվում է ԲՍՄՊ-ի աղյուսակի «Կարգավիճակ/Նշումներ» սյունակում՝ համապատասխան բացատրության կամ հիմնավորման հետ միասին:

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ	Կարգավիճակ/ նշումներ
ԻՊ1	**Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկերի ու ազդեցությունների գնահատում և կառավարում**						
1.1	Հիմնել Ծրագրի Իրականացման Թիմ (ԾԻԹ) կամ Կառույց ՏԿԵՆ-ի Ջրային Կոմիտեի ներքո: ԾԻԹ-ը կամ Կառույցը պետք է ունենա որակավորված ԲևՍ անձնակազմ, որն ունի ՄՖԿ ծրագրերի ոլորտում մեծ փորձառություն և օժտված լինի բնապահպանական, սոցիալական, առողջապահական և անվտանգության (ԲՍԱԱ) մշտադիտարկման և հսկողության դերերով ու պարտականություններով, և պետք է ապահովված լինի այդ գործառույթները կատարելու համար անհրաժեշտ տեխնիկական ռեսուրսներով (առնվազն չորս մասնագետ՝ բնապահպանական և	Համապատասխանու-թյուն ՎԶԵԲ-ի ԻՊ-ներին և ազգային ԲևՍ պահանջներին: Ծրագրի կանոնավոր ԲևՍ մշտադիտարկում:	ՎԶԵԲ ԻՊ1՝ Կազմակերպա-կան կարողու-թյուններ և պար-տավորություն:	ԾԻԹ կամ կառույցի բյուջե: ՋԿ և ՏԿԵՆ:	Շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առնվազն 6 ամիս առաջ:	Հիմնադրված, տեխնիկապես հագեցած և որակյալ ԲԲևՍ փորձագետներով համալրված ԾԻԹ-ը կամ կառույց:	

[3]Մ - մշակում, Ի - իրականացում, Հ - հաստատում

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	առողջապահական և անվտանգության մասնագետ, սոցիալական հարցերով մասնագետ մարդկային ռեսուրսների և աշխատանքի պայմանների փորձով, տարաբնակեցման մասնագետ և շահառուների ներգրավման մասնագետ):						
1.2	Մրցութային մասնագրերում և պայմանագրային փաստաթղթերում ներառել նախագծման և կառուցման կապալառուի համար պահանջ ունենալ Ծրագրի իրականացման բավարար մարդկային, տեխնիկական և ֆինանսական ռեսուրսներ, ինչպես նաև նախահաշիվ՝ ազգային և միջազգային ԲԱՍ պահանջների վերաբերյալ բավարար գիտելիքներով և շրջակա միջավայրի և սոցիալական կառավարման, կենսաբազմազանության, մշակութային ժառանգության, ինչպես նաև աշխատանքի պաշտպանության և համայնքային առողջության և անվտանգության ոլորտում դերերով՝ համապատասխանող աշխատողների թվին:	Կիրառելի ԲԱՍ պահանջներին համապատասխան Ծրագրի իրականացման ընդլայնված կարողություն:	ՎԶԵԲ ԻՊ1՝ Կազմակերպա-կան կարողու-թյուններ և պար-տավորություն:	ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ կամ Կառույց) Բանկի կողմից ԲՍՄՊ-ի իրականացման աջակցման համար ներգրավված խորհրդատուի օգնությամբ:	Գնումների փուլում և նախագծման և կառուցման կապալառուի հետ պայմանագիր կնքելուց հետո:	Նախագծման և կառուցման կապալառուի թիմը համալրված է կոմպետենտ և բավարար թվով ԲԱՍ մասնագետներով:	
	Ապահովել, որ վերահսկող ինժեների թիմն ունենա բավարար որակավորված				Վերահսկող ինժեների հետ պայմանագիր կնքելուց հետո:	Վերահսկող ինժեները համալրված է կոմպետենտ և բավարար	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ նշումներ
	անձնակազմ նախագծի իրականացումը վերահսկելու համար և անհրաժեշտ փորձագիտություն ազգային և միջազգային ԲևՍ պահանջների ոլորտում՝ հստակորեն բաշխված դերերով շրջակա միջավայրի և սոցիալական կառավարման, տարաբնակեցման, կենսաբազմազանության, մշակութային ժառանգության, ինչպես նաև համայնքային առողջության և աշխատանքի անվտանգության համար՝ համապատասխանող աշխատուժի չափին:					թվով ԲևՍ մասնագետներով:	
1.3	Մշակել և ներդնել Ծրագրի բնա-պահպանական, սոցիալական, առողջապահական և աշխատանքի պաշտպանության կառավարման համակարգը (ԲՍԿՀ) ջրամբարների կառուցման և շահագործման փուլերի համար, որը առնվազն կներառի ՀՀ ՋԿ-ի (և ԾԻԹ-ի կամ Կառույցի), նախագծման և կառուցման կապալառուի (և դրա ենթակապալառուների) և Ջրառ ՓԲԸ-ի գործունեություն-ները[4], ներառյալ՝ • Բնապահպանական, Սոցիալական, Առողջության և Անվտանգության (ԲՍԱԱ)	Ծրագրի ԲՍԱԱ գործունեության բարելավված կառավարում: Ծրագրի ԲՍԱԱ արդյունավետության շարունակական բարելավում:	ՎԶԵԲ ԻՊ1՝ Բնա-պահպանական և սոցիալական համակարգեր և Բնապահպանա-կան և սոցիալա-կան քաղաքակա-նություն, ISO 14001 և ISO 45001 ստան-դարտներ *(ինչպես սահմանված է 1.3 կետի 1-ին սյան ստորին հատվածում)*:	ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ կամ Կառույց) Բանկի կողմից ԲՍՄՊ-ի իրականացման աջակցման համար ներգրավված խորհրդատուի օգնությամբ:	Մ՝ Շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ: Ի՝ Սկսած նախագծման և կառուցման կապալառուի մոբիլիզացիայից և շահագործման ողջ փուլի ընթացքում:	ԲՍԿՀ-ը մշակված է, ներդրված և արդյունավետ գործում է:	

[4]1-ին և 2-րդ կատեգորիայի ջրամբարների օպերատոր

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	գծով քաղաքականություն և նպատակներ, • Կազմակերպչական կառուցվածք, դերեր և պարտականություններ, • Կապալառուի և մատակա-րարի կառավարման ընթացակարգ (նրանց ԲԱՍ և աշխատանքի անվտանգության արդյունավետությունը կառավարելու համար), • Բնապահպանական և Սոցիալական Կառավարման Պլաններ (ԲՍԿՊ) Ծրագրի ջրամբարների համար, • ԲԱՍ արդյունավետության մշտադիտարկման և հաշվետվությունների շրջանակ (ներառյալ ԲՍԿՊ-ի ԲԱՍ մշտադիտարկման պլանը), • Անհամապատասխանու-թյունների, բողոքների և միջադեպերի լուծման ընթացակարգեր, • Փոփոխությունների կառավարման ընթացակարգ՝ ապահովելու համար, որ Ծրագրի նախագծային ցանկացած փոփոխություն (տարրողություն, տեղանք, տեխնոլոգիա) ենթակա է ԲԱՍ գնահատման՝ համապատասխան						

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ նշումներ
	ռիսկերին: Նոր և փոփոխված կամ նոր ի հայտ եկած ազդեցությունները պետք է գնահատվեն և մեղմացվեն սահմանված նշանակալիության շեմին և ՎԶԵԲ-ի ԻՊ-ներին համապատասխան: Ցանկացած էական փոփոխություն պետք է ներկայացվի և համաձայնեցվի Բանկի հետ՝ իրականացումից առաջ, • Շահառուների Ներգրավման Պլան (ՇՆՊ) Ծրագրի բողոքարկման մեխանիզմով: *Որպես չափանիշ, կարող են կիրառվել ISO 14001 և ISO 45001 ստանդարտների սկզբունքներն ու տարրերը, սակայն պաշտոնական հավաստագրում պարտադիր չէ:*						
1.4	Ապահովել, որ բոլոր ենթակապալառուները տեղյակ են Ծրագրի համապատասխան ԲԱՍ պարտավորությունների մասին, ինչպես նշված է ՇՄՍԱԳ-ներում, ԲՍԿՊ-ներում, սույն ԲՍՄՊ-ում և մրցույթի տեխնիկական մասնագրերում, և համապատասխանում են ՎԶԵԲ-ի կիրառելի ԲԱՍ պահանջներին, ինչպես նաև պատշաճ կերպով հետևում են նախագծման և կառուցման կապալառուի	Նախագծման և կառուցման կապալառուի և նրա ենթակապալառուների կողմից ԲԱՍ կառավարման հարցերի նկատմամբ համաձայնեցված մոտեցում: ԲՍԱԱ կառավարման բարելավված համակարգ:	ՎԶԵԲ ԻՊ1՝ Երրորդ կողմի ռիսկ: Ազգային պահանջներ:	ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ կամ Կառույց) ԲՍՄՊ-ի իրականացման աջակցման համար ներգրաված խորհրդատուի օգնությամբ և վարկատուների հիժեները՝ պայմանագրային կարգավորումները հաստատելու համար:	Գնումների փուլում և նախագծման և կառուցման կապալառուի հետ պայմանագիր կնքելուց առաջ: Հատուկ ենթապայմանագրեր կնքելուց առաջ:	Հատուկ դրույթներ ներառված են նախագծման և կառուցման կապալառուի հետ կնքված պայմանագրում: Հատուկ դրույթներ ներառված են բոլոր ենթակապալառուների պայմանագրերում:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	կողմից մշակված Ծրագրի ԲՍԿՀ-ին և Տարածքին Բնորոշ Բնապահպանական և Սոցիալական Կառավարման և Մշտադիտարկման Պլանին (ՏԲԲՍԿՊ)՝ ներառյալ. i) ՇՄՍԱԳ-ի, ԲՍԿՊ-ի, ՏՊ-ի, ԿԿՊ-ի, ԿՄՊ-ի և ԲՍՄՊ-ի համապատասխանության պահանջները մրցութային մասնագրերում, ii) Նախագծման և կառուցման կապալառուի պայմանագրում հատուկ ԲԱՍ արդյունավետության կետերը:			Նախագծման և կառուցման կապալառու՝ ենթակապալառուների կողմից այս պահանջների կատարումը վերահսկելու համար:			
1.5	Մշակել, պաշտոնապես հաստատել և իրականացնել շինարարության փուլի տեղանքին բնորոշ ԲՍԿՊ-ները (ՏԲԲՍԿՊ[5])՝ համաձայն ՎԶԵԲ-ի ԻՊ-ների, ներառյալ, բայց չսահմանափակվելով. • Երթևեկության կառավարման պլան, • Բուսաշերտի կառավարման պլան, • Քարհանքի կառավարման պլան, • Հողային հանույթի կառավարման պլան, • Վտանգավոր նյութերի	Ծրագրի շրջակա և սոցիալական միջավայրի վրա ազդեցության նվազագույնի հասցնելը և մեղմացնելը: Աշխատանքային պայմանների բարելավում և համայնքային ու աշխատանքի անվտանգության ռիսկերի նվազագույնի հասցնելը:	ՎԶԵԲ ԻՊ1՝ Բնա-պահպանական և սոցիալական կառավարման պլան: ՎԶԵԲ ԻՊ 1-6, 8, 10: Ազգային ԲԱՍ պահանջներ: ԼՄԳ:	Նախագծման և կառուցման կապալառուի բյուջեի շրջանակներում: Նախագծման և կառուցման կապալառու՝ մշակում և իրականացնում է: Վերահսկող ինժեները՝ հաստատում է: Վերահսկող ինժեները և ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ կամ Կառույցը)՝ վերահսկում են:	Մ՝ Շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ: Ի՝ Շինարարության մեկնարկից և շինարարության ողջ փուլի ընթացքում:	Շինարարության փուլի համար նախատեսված ՏԲԲՍԿՊ-ները մշակված են և արդյունավետորեն իրականացվում են:	

[5]Առաջարկվող ՏԲԲՍԿՊ-ները կարող են տարբեր լինել՝ կախված Ծրագրի ջրամբարներից: Մանրամասների համար խնդրում ենք դիմել ՇՄՍԱԳ հաշվետվություններին և համապատասխան ԲՍԿՊ-ներին:

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	կառավարման պլան, • Արտահոսքերի կանխարգելման և կառավարման պլան, • Թափոնների կառավարման պլան, • Աշխատանքի անվտանգության և առողջության պահպանման կառավարման պլան, • Շինարարական ճամբարի կառավարման պլան, ներառյալ ճամբարի վարքագծի կանոնագիրքը և ճամբարի կառավարման ենթապլանները, • Կենսաբազմազանության կառավարման պլան, • Լցանյութերի արդյունահանման պլան, • Պայթեցումների կառավարման պլան, • Մշակութային ժառանգության կառավարման պլան, • Պատահական գտածոների ընթացակարգ, • Գետափնյա կենսամիջավայրերի կառուցման պլան, • Օդի, ջրի և հողի որակի մշտադիտարկման պլան, • Աղմուկի և թրթռման մշտադիտարկման պլան: Թարմացնել ՏԲԲՍԿՊ-ները՝						

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	հիմնվելով լրացուցիչ ԲևՍ գնահատականների, ուսումնասիրությունների, մշտադիտարկման արդյունքների և այլ տեղեկատվության վրա և համաձայնեցնել թարմացումները վերահսկող ինժեների, ՀՀ ՋԿ-ի (ԾԻԹ կամ Կառույց) և Բանկի հետ: Նախագծող և կառուցող կապալառուն պետք է համապատասխանի Պատվիրատուի Շահառուների Ներգրավման Պլանի և Ծրագրի Տարաբնակեցման Պլանների (ՏՊ) սկզբունքներին:						
1.6	Ջրառ ՓԲԸ կամ ջրամբարների շահագործման համար պատասխանատու ցանկացած այլ ընկերության հետ կնքված գործառնական պայմանագրերում ներառել ՎԶԵԲ-ի իրագործման պահանջներին համապատասխանության պարտադիր պահանջը, շահագործման փուլի համար նախատեսված ԲՍՄՊ-ի համապատասխան դրույթները և ջրամբարների շահագործման ողջ ընթացքում Կառավարման Պլանները: Սահմանել և համաձայնեցնել Ջրառ ՓԲԸ և Ջրօգտագործողների	Ապահովել ջրամբարների օպերատորի համա-պատասխանությունը ազգային ԲևՍ պահանջներին և ԼՄԳ-երին: ԲՍԱԱ ռիսկերի և վտանգների նվազեցում:	ՎԶԵԲ ԻՊ1՝ Բնա-պահպանական և սոցիալական կառավարման պլան: Ազգային ԲևՍ պահանջներ: ԼՄԳ:	Ջրային Կոմիտե: Ջրառ ՓԲԸ՝ ջրամբարների օպերատոր:	Մինչև ջրամբարների շահագործման մեկնարկը:	Շահագործման փուլի համար ԲևՍ կառավարման պլաններն ու ընթացակարգերը մշակված և արդյունավետորեն ներդրված են:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	ընկերությունների հետ արդյունավետ ջրօգտագործման միջոցառումները, ներառյալ ջրաչափված ջրառը, սպառման սահմանաքանակները և հողագործների համար ֆինանսական խթանները՝ արդյունավետ և կայուն ոռոգման մեթոդներ կիրառելու համար: Թարմացնել շինարարության համապատասխան ՏԲԲՍԿՊ-ները՝ ջրամբարի շահագործման փուլի ԲԱՍ պահանջները բավարարելու համար (միայն այն ՏԲԲՍԿՊ-ները, որոնք կմնան կիրառելի շահագործման փուլում): Իրագործել թարմացված ԲԱՍ կառավարման պլաններն ու ընթացակարգերը, ներառյալ, բայց չսահմանափակվելով հետևյալով՝ • Ոռոգման ջրի և բնապահպանական հոսքի բացթողումների կառավարման պլան, • Ջրամբարի շահագործման և սպասարկման պլան, • Երթևեկության կառավարման պլան, • Արտակարգ իրավիճակների արձագանքման պլան, • Աշխատանքի անվտանգության և առողջության պահպանման						

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ նշումներ
	ընթացակարգ (Պլան), • Թափոնների կառավարման պլան, • Շահառուների կառավարման պլան, • Կենսաբազմազանության միջոցառումների պլան:						
1.7	Բանկի կողմից վարձված անկախ արտաքին սոցիալական և բնապահպանական խորհրդատուին տրամադրել մուտք դեպի տեղանքներ և Ծրագրի փաստաթղթեր՝ ՎԶԵԲ-ի բնապահպանական և սոցիալական պահանջներին, կառավարման պլաններին և ՏՊ-ներին համապատասխան Ծրագրի սոցիալական արդյունավետությունը գնահատելու և մշտադիտարկելու համար:	Համապատասխանու-թյուն Ծրագրի ԲևՍ պարտավորություն-ներին:	ՎԶԵԲ ԻՊ1՝ Ծրագրի մշտադի-տարկում և հաշ-վետվություններ: ՎԶԵԲ-ի պահանջներ «Ա» կարգի ծրագրերի համար:	ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ և Կառույց)	Խորհրդատուները պետք է ներգրավվեն շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ: Շինարարության փուլում և շահագործման առաջին երկու տարիների ընթացքում[6]:	Վարձվել են իրավասու խորհրդատուներ: ԲևՍ արդյունավետության մշտադիտարկման հաշվետվությունները ներկայացվել են ՎԶԵԲ-ին և ՋԿ-ին:	Խորհրդատու-ների տեխնի-կական առա-ջադրանքները պետք է համա-ձայնեցվեն ՎԶԵԲ-ի հետ՝ ներգրավվելուց առաջ:
1.8	Ստանալ բոլոր անհրաժեշտ թույլտվությունները և հաստատումները համապատասխան պետական մարմիններից և ապահովել նրանց պայմաններին և պահանջներին շարունակական համապատասխանությունը, որը նվազագույնը ներառում է. • Շինարարության թույլտվությունը,	Համապատասխանու-թյուն ազգային կարգավորող և թույլտվությունների շրջանակին: Պետական բնապահպանական տեսչական մարմնի կողմից տուգանքների ռիսկ:	Ազգային բնա-պահպանական և սոցիալական օրենսդրության պահանջները:	Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Ինչպես պահանջվում է ազգային կանոնակարգերով:	Բոլոր անհրաժեշտ թույլտվությունները ստացվել և գրանցվել են: Ծրագրի շրջակա միջավայրի և սոցիալական հարցերի վերաբերյալ բոլոր համաձայնագրերը ստորագրվել և գրանցվել են:	

[6]Մինչև ՎԶԵԲ-ի կողմից այլ բան չպահանջվի

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	• Պայթեցումների թույլտվությունները, • Ջրամբարների շինանյութի համար լցանյութերի արդյունահանման թույլտվություն, • Մթնոլորտային արտանետումների թույլտվություններ (եթե պահանջվում է), • Ջրօգտագործման թույլտվություններ (եթե պահանջվում է), • Վտանգավոր թափոնների անձնագրեր, • Թափոնների գոյացման նորմատիվներ և դրանց տեղադրման սահմանաքանակներ, • Թույլտվություններ/ համաձայնագրեր ազդակիր համայնքներից հողային հանույթի և հողի բերրի շերտի տեղադրման և քարհանքների և այլնի համար, • Պայմանագրեր թափոնների հետ գործածության մասնագիտացված ընկերությունների հետ, • ՏՊ-երի հաստատում:						
1.9	Մշակել և իրականացնել շինարարության փուլի մշտադիտարկման ծրագիր՝	Շինարարության փուլի համար սահմանված մեղմացնող	ՎԶԵԲ ԻՊ1՝ Ծրագրի մշտադի-	Նախագծման և կառուցման	Մ՝ Շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ:	Մշտադիտարկման ծրագիրը մշակվել և ներդրվել է:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	ԲԿՄՊ-երում և ՏԲԲՍԿՊ-ներում նշված ազգային և միջազգային պահանջներին համապատասխանությունն ապահովելու և նախագծման և կառուցման կապալառուի ԲԱՍ արդյունավետությունը ցուցադրելու համար:	միջոցառումների արդյունավետության գնահատում:	տարկում և հաշ-վետվություններ: Ազգային պահանջներ:	կապալառու՝ մշակում է: Վերահսկող ինժեներ՝ հաստատում է: ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ կամ Կառույց)՝ առարկությունների բացակայություն:	Ի՝ շինարարության փուլի ընթացքում:		
1.10	Մշակել և ՎԶԵԲ-ին ներկայացնել կիսամյակային ԲԱՍ հաշվետվություններ՝ ԲՍՄՊ-ի առաջընթացի և Ծրագրի ԲԱՍ արդյունավետության վերաբերյալ (շինարարության ընթացքում կամ մինչև ՎԶԵԲ-ի կողմից այլ հրահանգ ստանալը):	Ծրագրի ԲԱՍ պար-տավորությունների ժամանակին մշտադիտարկում և հաշվետվություններ:	ՎԶԵԲ ԻՊ1՝ Ծրագրի մշտադի-տարկում և հաշ-վետվություններ:	ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ կամ Կառույց) Վերահսկող ինժեների աջակցությամբ:	Շինարարության փուլի ընթացքում:	ՎԶԵԲ-ին ներկայացված են կիսամյակային ԲԱՍ մշտադիտարկման հաշվետվություններ:	
	Մշակել և ներկայացնել տարեկան Բնապահպանական և Սոցիալական Հաշվետվություններ (ՏԲՍՀ) ԲՍՄՊ-ի առաջընթացի և Ծրագրի ԲԱՍ արդյունավետության վերաբերյալ մինչև վարկի մարումը:			ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ):	Տարեկան՝ շահագործման փուլում և մինչև վարկի մարումը:	ՎԶԵԲ-ին ներկայացված են տարեկան ԲԱՍ մշտադիտարկման հաշվետվություններ:	
ԻՊ2	**Աշխատանք և աշխատանքային պայմաններ**						
2.1	Մշակել և իրականացնել Մարդկային Ռեսուրսների (ՄՌ) քաղաքականություն, որը պետք է համապատասխանի ՎԶԵԲ-ի ԻՊ2-ին և ազգային պահանջներին: ՄՌ քաղաքականությունը պետք է	Աշխատանքային ստանդարտների և աշխատանքային պայմանների բարելավում՝ մարդկային ռեսուրսների քաղաքականության և	ՎԶԵԲ ԻՊ2՝ Աշխատանքային հարաբերություն-ների կառավա-րում և բողոքարկման մեխանիզմ:	ՀՀ ՋԿ-ն և նախագծման և կառուցման կապալառուն՝ համապատասխան իրենց աշխատուժին՝ մարդկային ռեսուրսների	Շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ:	Մարդկային ռեսուրսների քաղաքականությունը և օժանդակ ընթացակարգերը ընդունվել են, ներկայացվել ՎԶԵԲ-ին և պարբերաբար վերահսկվում է:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	ներառի հետևյալ հստակ պարտավորություններ՝ • Խտրականության բացառում և հավասար հնարավորություններ, • Աշխատողների ժամանակավոր կացարան, • Սեռական բռնության և ոտնձգությունների կանխարգելման և դրանց արձագանքման սկզբունքներ, • Նվազագույն աշխատավարձ, աշխատանքային ժամեր և վճարովի արտաժամյա աշխատանք, • Հարկադիր և մանկական աշխատանքի արգելք, • Աշխատողների բողոքարկման մեխանիզմներ, • Աշխատողների վարքագծի կանոնագիրք, • Աշխատողների իրավունքների վերաբերյալ տեղեկատվության հասանելիություն, • Միավորման ազատություն և կոլեկտիվ բանակցություններ, • Հաստիքային և ոչ հաստիքային աշխատողներին տեղեկացնել Ծրագրի մարդկային ռեսուրսների	ընթացակարգերի հստակ հաղորդակցման միջոցով: Աշխատանքային խախտումների ռիսկի նվազեցում, ինչպիսիք են խտրականությունը, անարդար վերաբերմունքը կամ անվտանգ աշխատանքային պայմանները:	Ազգային պահանջներ: Աշխատանքի միջազգային կազ-մակերպության կոնվենցիաներ:	քաղաքականությունը մշակելու, իրականացնելու և պահպանելու համար:		Աշխատողների բողոքների գրանցամատյանը պահպանվում և ներկայացվում է ՎԶԵԲ-ին ամեն տարի:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	քաղաքականության դրույթների մասին: ՄՌ քաղաքականությունը և հարակից ընթացակարգերը պետք է տրամադրվեն բոլոր հաստիքային և ոչ հաստիքային աշխատողներին: Աշխատողների բողոքարկման մեխանիզմը պետք է հասանելի լինի բոլոր աշխատողներին, այդ թվում ոչ հաստիքային և մատակարարման շղթայի աշխատողներին:						
2.2	Ապահովել Ծրագրի շինարարության և շահագործման փուլերում ազդակիր համայնքների և բիզնեսների համար զբաղվածության և գնումների հնարավորությունների վերաբերյալ թափանցիկ տեղե-կատվության հասանելիությունը: ՇՆՊ-ի իրականացման շրջանակներում կազմակերպել հատուկ տեղեկատվական և ներգրավման միջոցառումներ ազդակիր համայնքների համար զբաղվածության և գնումների հնարավորությունների վերաբերյալ:	Զբաղվածության սպասումների կառավարում:	ՎԶԵԲ ԻՊ2	ՀՀ ՋԿ, Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Շինարարության մեկնարկից առաջ և շինարարության ընթացքում:	ՇՆՊ-ը ներառում է Ծրագրի հետ կապված հնարավորությունների հաղորդակցման եղանակի վերաբերյալ հստակ դրույթներ: Շինարարական աշխատուժի կառավարման պլանի տեղական զբաղվածության ենթապլանը ներառում է հնարավորություններին հասանելիությունը հեշտացնելու համար հատուկ մշակված գործողություններ:	
2.3	Ապահովել, որ ՄՌ քաղաքականության մեջ նշված հիմնական աշխատանքային պահանջները տարածվեն Ծրագրի բոլոր կապալառուների	Կապալառուների և ենթակապալառուների ՄՌ-երի պատշաճ կառավարում:	ՎԶԵԲ ԻՊ2՝ Աշխատանքային հարաբերություն-	ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ կամ Կառույց):	Մրցութային փաստաթղթերի և պայմանագրերի մշակման փուլերում: Շինարարության	Աշխատանքային պահանջները ներառված են նախագծման և կառուցման կապալառուի և ենթակապալառուների	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատասխանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	և ենթակապալառուների վրա՝ ներառելով դրանք մրցութային փաստաթղթերում և պայմանագրային համաձայնագրերում:		ների կառավարում:	Նախագծման և կառուցման կապալառու:	ընթացքում, երբ ներգրավվում են նոր ենթակապալառուներ:	մրցութային փաստաթղթերում և պայմանագրերում:	
2.4	Համոզվել, որ նախագծման և կառուցման կապալառուն մշակում և իրականացնում է շինարարության փուլի Աշխատանքի Կառավարման Պլան (ԱԿՊ), ներառյալ տեղական զբաղվածության ենթապլանը, աշխատողների վարքագծի կանոնագիրքը և ենթակապալառուների ներքին աշխատանքային վերահսկողության և մշտադիտարկման ծրագիրը: Եթե շինարարության փուլի համար անհրաժեշտ են ժամանակավոր կացարաններ, նախագծման և կառուցման կապալառուն պետք է ապահովի, որ կացարանը համապատասխանի ՄՖԿ/ՎԶԵԲ աշխատողների կացարանների ուղեցույցում սահմանված չափանիշներին:	Աշխատանքի և աշխատանքային պայմանների կառավարման բարելավում: Աշխատողների անվտանգ աշխատանքային և կենսապայմաններ:	ՎԶԵԲ ԻՊ2՝ Աշխատանքային հարաբերություն-ների կառավարում: ՄՖԿ ուղեցույց. Աշխատողների կացարաններ. գործընթացներ և չափորոշիչներ (2009)	ՄևԻ՝ Նախագծման և կառուցման կապալառու: Հ՝ Վերահսկող ինժեներ: ՀՀ ՋԿ՝ առարկության բացակայություն:	Մշակվել և ներդրվել է շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ:	ԱԿՊ-ը մշակված է, հաստատված և ներդրել է Նախագծման և կառուցման կապալառուի կողմից:	
2.5	Վարկատուների ԲևՍ մշտադիտարկման խորհրդատուների առաջադրանքի շրջանակներում թույլատրել շինարարության փուլում անկախ աշխատանքային աուդիտներ	Անվտանգ աշխատանքային պայմանների և աշխատողների իրավունքների բարելավում:	ՎԶԵԲ ԻՊ2՝ Աշխատանքային հարաբերություն-ների կառավարում:	ՀՀ ՋԿ-և վարձելու է անկախ աշխատանքային աուդիտոր(ներ) և պատվիրելու է Ծրագրի	1-ին աուդիտ՝ շինարարության մեկնարկից անմիջապես առաջ:	ՎԶԵԲ-ի կողմից ընդունված աշխա-տանքային աուդիտի հաշվետվություններ: Աուդիտոր(ներ)ի աշխատանքային պար-	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	անցկացնել՝ ստուգելու համար, որ Ծրագիրը համապատասխանում է ՎԶԵԲ-ի աշխատանքային պահանջներին:	Համապատասխանու-թյուն միջազգային և ազգային աշխատանքային պահանջներին:		երկու աշխատանքային աուդիտներ:	2-րդ աուդիտ՝ շինարարության փուլի զագաթնակետին:	տականությունները և ինքնակենսագրություն-ները ընդունված և հաստատված են ՎԶԵԲ-ի կողմից:	
ԻՊ3	**Ռեսուրսների արդյունավետություն և աղտոտման կանխարգելում ու վերահսկում**						
3.1	Ապահովել, որ մրցույթի տեխնիկական մասնագրերը և ջրամբարների հաստատված նախագծերը ներառեն հակաֆիլտրացիոն միջոցառումներ՝ ջրի կորուստները կանխելու համար:	Առաջարկվող ջրամբարների տեղակայման վայրերի երկրաբանական կառուցվածքն ջրադիմացկուն չէ, ինչը ջրի ներթափանցման և կորստի ռիսկ է առաջացնում:	ՎԶԵԲ ԻՊ3: Լավագույն միջազգային գործելակերպ:	ՀՀ ՋԿ, Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Գնումների և պայմանագրի կնքման փուլում:	Մրցութային մասնա-գրերը պարունակում են հստակ պահանջներ՝ նախագծում ներթափանցման դեմ տեխնիկական միջոցառումներ ներառելու համար:	
3.2	Իրականացնել լրացուցիչ և հետևողական հիդրոլոգիական մոդելավորում և հոսքի մշտադիտարկում ջրամբարների տեղանքներում ու զգայուն վայրերում, ինչպես նշված է Անդրսահմանային ազդեցության գնահատման հաշվետվությունում՝ ներկայիս հիդրոլոգիան և ազդեցության գնահատումը վավերացնելու համար:	Անդրսահմանային ազդեցության գնահա-տումը և համապա-տասխան մոդելավոր-րումը եզրահանգում են, որ ստորին հոսանքն օգտագոր-ծողների վրա էական ազդեցությունները քիչ հավանական են: Հիմնական կետերում, ինչպիսիք են զգայուն վայրերը և ջրամբարները, չափումների իրակա-նացումը կօգնի ավելի մեծ վստահությամբ հաստատել այս եզրակացությունը:	ՎԶԵԲ ԻՊ3: Լավագույն միջազգային գործելակերպ:	ՀՀ ՋԿ և Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Վարկի առաջին մարումից առաջ և ամեն դեպքում շինարարության մեկնարկից առաջ:	Հոսքի մշտադիտարկման սարքերը տեղադրված են բոլոր տեղանքներում: Մոդելավորման արդյունքները և հաշվետվությունը ներկայացվում են ՎԶԵԲ-ին:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
3.3	Քասախի ջրամբարի վայր 2-ում անցկացնել ձկաբանական ուսումնասիրություններ, ինչպես նշված է Անդրսահմանային ազդեցության գնահատման հաշվետվությունում, ներառյալ ձկների միգրացիայի օրինաչա-փությունների վերլուծությունը՝ Քասախի ջրամբարի շահա-գործման պատճառով ստորին հոսանքն օգտագործողների վրա ազդեցության բացակայությունը պարզելու համար։ Թարմացնել/լրացնել Քասախի ջրամբարի ազգային ՇՄԱԳ-ը՝ շահագործման ընթացքում ձկների միգրացիայի վրա ազդեցությունը գնահատելու համար։ Կառուցել և պահպանել ձկնուղի Քասախի ջրամբարի շինարարության և շահագործման ողջ ընթացքում։	Անդրսահմանային ազդեցության գնահատումը եզրահանգում է, որ ձկների վրա էական անդրսահմանային ազդեցությունները քիչ հավանական են։ Սահմանված վայրերում միգրացիայի օրինաչափությունների վրա կենտրոնացած ձկնաբանական ուսումնասիրության անցկացումը կարող է օգնել ավելի մեծ վստահությամբ հաստատել այս եզրակացությունը։.	ՎԶԵԲ ԻՊ3։	ՀՀ ՋԿ և Նախագծման և կառուցման կապալառու։	Վարկի առաջին մարումից առաջ և ամեն դեպքում շինարարության մեկնարկից առաջ։	Անդրսահմանային վայր 2-ի ձկնաբանական ուսումնասիրությունների և ձկների միգրացիայի օրինաչափությունների վերաբերյալ հաշվետվությունը ներկայացված է ՎԶԵԲ-ի վերանայմանը և հաստատմանը։	
3.4	Գնահատել Քասախի ջրամբարի տեղական ազդեցությունը ձկների միգրացիայի վրա շահագործման փուլում։	Ազգային ՇՄԱԳ-ը չի ներառել ձկների վրա ազդեցությունը շահագործման ընթացքում։	ՎԶԵԲ ԻՊ3։	ՀՀ ՋԿ և Նախագծման և կառուցման կապալառու։	Վարկի առաջին մարումից առաջ և ամեն դեպքում շինարարության մեկնարկից առաջ։	Ձկների միգրացիայի ազդեցության վերաբերյալ հաշվետվությունը ներկայացվել է ՎԶԵԲ-ի վերանայմանը և հաստատմանը։	
3.5	Հնարավորինս շուտ սկսել ամենօրյա հոսքի չափումներ բոլոր ջրամբարների տեղանքներում՝ ապագա հիդրոլոգիական	Բանկի ԲԱՍ ռիսկերի գնահատումը բացա-հայտել է զգալի անհամապատասխա-նություններ նախա-	ՎԶԵԲ ԻՊ3։	ՀՀ ՋԿ և Նախագծման և կառուցման կապալառու։	Վարկի առաջին մարումից առաջ և ամեն դեպքում շինարարության մեկնարկից առաջ։	Հոսքի չափման գրանցամատյանները պահպանվում են ՀՀ ՋԿ-ում և տրամադրվում են ՎԶԵԲ-ին։	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	ուսումնասիրությունների համար ելակետային տվյալներ սահմանելու և նախագծի հիդրոլոգիական մեծության կարգը ստուգելու համար:	գծային ներհոսքի և մոդելավորման արդյունքում ստացված գնահատականների միջև, որոնք կարող են կարևոր հետևանքներ ունենալ ջրամբարների նախագծման և շահա-գործման համար: Այս անհամապատասխա-նությունները հիմնա-կանում պայմանավոր-ված են չափման հուսալի տվյալների բացակայությամբ: Հոսքի տվյալների հավաքագրումը թույլ կտա Նախագծման և կառուցման կապալառուներին ստանալ ավելի հուսալի հիդրոլոգիական գնահատական:					
3.6	Պահանջել նախագծման և կառուցման կապալառուից անցկացնել անկախ և հուսալի հիդրոլոգիական գնահատում՝ որակավորված երրորդ կողմի փորձագետների կողմից:	Ներկայումս հասանելի նախագծային տվյալ-ների մեջ առկա են անհամապատասխանո ւթյունների նշանակալի բացեր:	ՎԶԵԲ ԻՊ3:	ՀՀ ՋԿ և Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Վարկի առաջին մարումից առաջ և ամեն դեպքում շինարարության մեկնարկից առաջ:	Հիդրոլոգիական գնահատման անցկացման պահանջները ներառված են մրցույթի տեխնիկական մասնագրերում և նախագծման-կառուցման պայմանագրերում:	
3.7	Ապահովել, որ ջրամբարների նախագծերը վերանայվեն կամ հիմնավորված կերպով	Ներկայումս հասանելի նախագծային տվյալ-ների մեջ առկա են	ՎԶԵԲ ԻՊ3:	ՀՀ ՋԿ և Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Վարկի առաջին մարումից առաջ և ամեն դեպքում	Ավարտական նախագիծը հիմնված է վերջին հիդրոլոգիական	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	հավաստվեն նախագծման և կառուցման կապալառուների կողմից՝ հիդրոլոգիական գնահատման արդյունքների և եզրակացությունների հիման վրա:	անհամապատասխանո ւթյունների նշանակալի բացեր:			շինարարության մեկնարկից առաջ:	գնահատման վրա և հաստատված է ՎԶԵԲ-ի կողմից:	
3.8	Շինարարության և շահագործման ընթացքում իրականացնել էրոզիայի դեմ պայքարի միջոցառումներ՝ տեղադրելով թեքության կոտրիչներ, քարե առուներ, գեոտեքստիլային գորգեր և թեքության կայունության այլ միջոցներ և այլն:	Շինարարությունը կարող է հանգեցնել զգալի էրոզիայի և սողանքային երևույթների:	ՎԶԵԲ ԻՊ3:	Նախագծման և կառուցման կապալառու և շինարարությանը ներգրավված ցանկացած ենթակապալառու:	Սկսել գործընթացը նախագծման և շինարարության փուլում: Համապատասխան միջոցառումները ներառված են մանրամասն նախագծային փաստաթղթերում և շինարարական պլաններում:	Էրոզիայի դեմ պայքարի նախագծման և ճարտարագիտական միջոցառումները և դրանց կիրառման ապացույցները տրամադրված են ՎԶԵԲ-ին:	
3.9	Ապահովել, որ ջրամբարների նախագծումը, շինարարությունը և շահագործումը ներառեն տեխնիկական միջոցառումներ՝ սնուցող գետերի էկոլոգիական թողքը մշտապես պահպանելու համար:	Բնապահպանական հոսքի չապահովումը կարող է զգալի ազդեցություն ունենալ մասնավորապես ստորին ջրօգտագործողների վրա:	ՎԶԵԲ ԻՊ3, Լավագույն միջազգային գործելակերպեր:	ՀՀ ՋԿ, Նախագծման և կառուցման կապալառու, Ջրառ ՓԲԸ:	Սկսել գործընթացը նախագծման և շինարարության փուլում: Համապատասխան նախագծային, ճարտա-րագիտական և շահա-գործման միջոցառում-ները ներառված են նախագծային փաստաթղթերում և շինարարության ու շահագործման կառա-վարման պլաններում:	Բնապահպանական հոսքը չափվում և կանոնավոր կերպով գրանցվում է:	
3.10	Ջրամբարների շահագործման նախագծում ներառել ՇՄՍԱԳ ուսումնասիրություններում	Սպասարկման բացակայությունը կարող է հանգեցնել	ՎԶԵԲ ԻՊ3, Լավագույն	ՀՀ ՋԿ, Նախագծման և կառուցման կապալառու, Ոռոգման	Սկսել գործընթացը նախագծման և շինարարության	Անհրաժեշտ տեխնիկական և գործառնական	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	Նշված իրագործելի տեխնիկական, ճարտարագիտական և սպասարկման միջոցառումներ՝ ջրամբարներում էվտրոֆիկացման գործընթացը կանխելու համար:	ջրի որակի վատթարացման և ազդեցություն ունենալ ստորին ջրօգտագործողների վրա:	միջազգային գործելակերպեր:	համակարգի նախագծող ինժեներ, Ջրառ ՓԲԸ:	փուլում: Համապատասխան նախագծման, շահագործման և սպասարկման պլաններ:	միջոցառումների ապացույցները ներկայացված են ՎԶԵԲ-ին:	
3.11	Կանխել մաքրման չենթարկված կեղտաջրերի, գյուղատնտեսա-կան հոսքաջրերի և այլ աղտոտված ջրերի ջրամբարներ արտահոսքը՝ կիրառելով տեխնիկական միջոցառումներ և իրազեկության բարձրացման միջոցառումներ, որոնցում ներգրավված կլինեն գյուղատնտեսական հողօգտա-գործողները, արդյունաբերական ընկերությունները և համապատասխան պետական մարմինները:	Ոռոգման ջրի աղտոտումը կարող է ռիսկեր և ազդեցություններ առաջացնել սննդային շղթայի միջոցով:	ՎԶԵԲ ԻՊ3:	ՀՀ ՋԿ, Նախագծման և կառուցման կապալառու, Ոռոգման ջրամբարի և ոռոգման համակարգի նախա-գծող ինժեներներ (ֆինանսավորվելու են Բանկի կողմից), Ջրառ ՓԲԸ, Ջրօգտագործողների ընկերություններ:	Սկսել գործընթացը նախագծման և շինարարության փուլում: Համապատասխան միջոցառումները ներառված են նախագծման և կառավարման պլաններում:	Տեխնիկական միջոցառումների և համապատասխան օգտագործողների ու մարմինների հետ խորհրդակցությունների ապացույցները ներկայացված են ՎԶԵԲ-ին:	
3.12	Ի լրումն Ծրագրի ՏԲԲՍԿՊ-ներում առաջարկվող ազդեցության մեղմացման կոնկրետ միջոցառումների, մշակել և իրականացնել Ծրագրի շինարարության փուլի ռեսուրսների և էներգաարդյու-նավետության ռազմավարու-թյուն, ներառյալ հետևյալ պարտավորությունները՝ • Օգտագործել էներգաարդյունավետ սարքավորումներ (օրինակ՝ LED լուսավորություն	Ռեսուրսների և էներգիայի սպառման կրճատում: Ծրագրի բնապահպանական արդյունավետության բարելավում:	ՎԶԵԲ ԻՊ3՝ Ռեսուրսների արդյունավետու-թյուն: ԼՄԳ:	Նախագծման և կառուցման կապա-լառու՝ ռեսուրսների և էներգաարդյունավետ-տության ռազմավարության մշակում և իրականացում: Վերահսկող ինժեներ՝ ռեսուրսների և էներգաարդյունավետ-տության ռազմավարության հաստատում:	Մ՝ Շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ: Ի՝ Շինարարական աշխատանքների ընթացքում:	Ռեսուրսների և էներգա-արդյունավետության ռազմավարությունը մշակված է, հաստատված և արդյունավետորեն իրականացվում է: Վառելիքի, էլեկտրաէներգիայի, ջրի և նյութերի համար KPI-ների սահմանված են, պարբերաբար մշտադիտարկված և զեկուցվում են:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	շարժման սենսորներով կամ ժամանակաչափերով), • Անջատել չօգտագործվող սարքավորումները՝ տարածքի կառավարման վերահսկողության միջոցով, • Հնարավորության դեպքում կիրառել Եվրո V կամ ավելի բարձր ստանդարտի մեքենաներ, • Նախապատվություն տալ էլեկտրական կամ հիբրի-դային սարքավորումներին և ծանր բեռնատար մեքենաներին՝ բենզինով, դիզելով կամ հեղուկ գազով աշխատողների փոխարեն, • Սարքավորումների կանոնավոր սպասարկում՝ վառելիքի այրումը օպտիմալացնելու և արտանետումները նվազեցնելու համար, • Հնարավորության դեպքում օգտագործել ոչ խմելու կամ մաքրված ջուր՝ տարածքի փոշենստեցման և մաքրման համար, • Ներդնել ջուր խնայող սարքեր (ցածր հոսքի ծորակներ, ճզմանային ծայրակալներ), • Օպտիմալացնել նյութերի պատվերը՝ հիմնվելով մանրամասն քանակական			ՀՀ ՋԿ և ՎԶԵԲ՝ առարկության բացակայություն:			

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	գնահատականների և հաշվարկների վրա, • Տեղայնացնել նյութերը՝ տրանսպորտային վառելիքի օգտագործումը և արտանետումները նվազեցնելու համար, • Առաջնահերթություն տալ վերամշակված նյութերին (վերամշակված լցանյութեր, պողպատ և այլն), • Օգտագործել էներգաարդյունավետ մոդուլային գրասենյակներ՝ պատշաճ մեկուսացումով և արդյունավետ HVAC համակարգով, • Տեղադրել ցածր էներգիա սպառող սարքավորումներ ճամբարներում, • Օպտիմալացնել սննդի մատակարարման գործունեությունը՝ թափոնները կրճատելու և վերաօգտագործումը խթանելու համար, • Օպերատորներին տրամադրել էկո-վարման դասընթացներ և ներդնել վառելիքի օգտագործման մշտադիտարկում (գրանցա-մատյաններ կամ հաղորդակ-ցություն) շինարարական տրանսպորտային միջոցների համար:						

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	Սահմանել վառելիքի, էլեկտրաէներգիայի, ջրի և նյութերի սպառման և վերաօգտագործման KPI-ներ: Հետևել ռեսուրսների արդյունավետության ցուցանիշներին և եռամսյակը մեկ ներկայացրել ՀՀ ՋԿ-ին և ՎԶԵԲ-ին (տես նաև **կետ 1.10**):						
3.13	Իրականացնել բոլոր ՏՐԲՍԿՊ-ները, որոնք վերաբերում են օդին, աղմուկին, թրթռմանը, հողին, թափոններին, ջրին, վտանգավոր նյութերին, կենսաբազմազանությանը և այլն, ինչպես նշված է նաև **կետ 1.5**-ում և ԲՍՄՊ-ի այլ կետերում:	Օդի, աղմուկի և թրթռումների արտանետումների, ինչպես նաև հողի և ջրի աղտոտվածության արդյունավետ վերահսկողություն:	ՎԶԵԲ ԻՊ3: Ազգային պահանջներ:	Նախագծման և կառուցման կապալառու և շինարարությանը մասնակցող ցանկացած ենթակապալառու:	Ելակետային մշտադիտարկումը անցկացվում է շինարարության մեկնարկից առնվազն 21 օր առաջ և կանոնավոր կերպով շինարարության ողջ ընթացքում:	Մշտադիտարկման հաշվետվությունները պարբերաբար մշակվում են և ներկայացվում Վերահսկող ինժեներին:	
3.14	Մշակել և ներկայացնել պետական լիազոր մարմիններին բնապահպանական հաշվետվություններ՝ համաձայն ազգային օրենսդրության պահանջների, ներառյալ՝ ա) Եռամսյակային բնապահպանական հարկի և բնօգտագործման վճարների միասնական հարկային հաշվարկ-հաշվետվությունը հարկային մարմիններին, բ) Մթնոլորտային արտանետումների, ջրօգտագործման և թափոնների առաջացման	Պետական բնապահպանական տեսչական մարմնի կողմից տուգանքների ռիսկը:	Ազգային պահանջներ (Հարկային օրենսգիրք, Ջրային օրենսգիրք, Թափոնների մասին օրենք, Մթնոլորտային օդի պահպա-նության մասին օրենք և այլն):	Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Սկսած շինարարության փուլից:	Եռամսյակային և տարեկան բնապահպանական հաշվետվությունները կազմվել և ներկայացվել են համապատասխան պետական մարմիններին:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ	Կարգավիճակ/ նշումներ
	վերաբերյալ տարեկան վիճակագրական հաշվետվությունները ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե:						
ԻՊ4	**Առողջություն, աշխատանքի պաշտպանություն և անվտանգություն**						
4.1	Մշակել և իրականացնել պատվարի անվտանգության պլաններ և արտակարգ իրավիճակներին պատրաստվածության և արձագանքման պլաններ՝ ջրհեղեղների, ծայրահեղ ջերմային երևույթների, սողանքների և այլ ռիսկերին արձագանքելու համար:	Հնարավոր արտակարգ իրավիճակները կարող են վտանգել աշխատողների և համայնքների անվտանգությունը:	ՎԶԵԲ ԻՊ4, ICOLD, Լավագույն միջազգային գործելակերպ:	Մ՝ Նախագծման և կառուցման կապալառու: Հ՝ ՀՀ ՋԿ և Ջրառ ՓԲԸ: Ի՝ Նախագծման և կառուցման կապալառու - կառուցման փուլում, Ջրառ ՓԲԸ - շահագործման փուլում:	Շինարարության մեկնարկից առաջ:	Պատվարի անվտանգության պլանը և արտակարգ իրավիճակներին պատրաստվածության և արձագանքման պլանները ներկայացված են ՎԶԵԲ-ին՝ վերանայման և մեկնաբանությունների համար:	
4.2	Ազգային օրենսդրության համաձայն արտադրական վտանգավոր օբյեկտներ դասակարգված շինարարական տեխնիկան պետք է գրանցվի պետական ռեգիստրում և անցնի տարեկան տեխնիկական անվտանգության փորձաքննություն: Այդպիսի տեխնիկայի օրինակներ են՝ • Ավտոկռունկները, • Բարձիչները, • Ճնշման տակ աշխատող անոթները և այլն:	Քաղաքաշինության, տեխնիկական և հրդեհային անվտանգության տեսչական մարմնի կողմից տուգանքների ռիսկը:	ՎԶԵԲ ԻՊ4՝ Աշխատանքի պաշտպանություն և առողջություն կառավարման հատուկ պահանջներ: «Տեխնիկական անվտանգության ապահովման պետական կարգավորման մասին» ՀՀ օրենք:	Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ և տարեկան կտրվածքով շինարարության ողջ ժամանակահատվածի ընթացքում:	Բոլոր արտադրական վտանգավոր օբյեկտները գրանցված են պետական ռեգիստրում և ունեն տեխնիկական անվտանգության փորձաքննության եզրակացություններ:	
4.3	Մշակել և ներդնել Աշխատանքի Անվտանգության և Առողջության Պահպանման Կառավարման	Արդյունավետ առողջության և	ՎԶԵԲ ԻՊ4՝ Աշխատանքի պաշտպանություն	Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Շինարարության մեկնարկից առաջ:	ԱԱԱԱՊԿՊ-ը մշակված է, համաձայնեցված	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	Պլան (ԱԱԼԱՊԿՊ), որը պետք է ներառի կառուցման փուլում ԱԱԱՊ արդյունավետության կառավարման հիմնական տարրերը, այդ թվում՝ • ԱԱԱՊ դերերի և պատաս-խանատվությունների բաշխումը, • ԱԱԱՊ ռիսկերի և վտանգ-ների նույնականացումը, • Տեղեկատվական հանդիպումները, վերապատրաստումը և գիտելիքների ստուգումը, • ԱԱԱՊ ընթացակարգերը և կանոնակարգերը, ներառյալ աշխատանքի թույլատրման կարգը, • Բժշկական զննումը, • Վտանգավոր քիմիական նյութերի և նավթամթերքի/ վառելիքի կառավարումը, • Հրդեհային անվտանգությունը և արտակարգ իրավիճակներին արձագանքումը, • Բարձր ռիսկային աշխա-տանքների իրականացումը, • Անհատական պաշտպանիչ միջոցների (ԱՊՄ) օգտագործումը, • Ենթակապալառուների վերահսկումը, • Դեպքերի և միջադեպերի	անվտանգության կառավարում: Վթարների և միջադեպերի ռիսկերի նվազեցում:	և առողջություն կառավարման ընդհանուր պահանջներ:	Հ՝ Վերահսկող ինժեներ: ՀՀ ՋԿ և ՎԶԵԲ՝ առարկության բացակայություն:		Վերահսկող ինժեների հետ և ներդրված է:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ նշումներ
	հետաքննությունը և այլն:						
4.5	Մշակել ԱԱԱՊ ընթացակարգ/հրահանգներ ջրամբարների սպասարկման և վերանորոգման աշխատանքների համար:	Առողջության և անվտանգության գործունեության արդյունավետ կառավարում: Վթարների և միջադեպերի նվազեցում:	ՎԶԵԲ ԻՊ4՝ Աշխատանքի պաշտպանություն և առողջություն կառավարման ընդհանուր պահանջներ:	Նախագծման և կառուցման կապալառու: Հ՝ Վերահսկող ինժեներ: ՀՀ ՋԿ և ՎԶԵԲ՝ առարկության բացակայություն:	Շահագործման փուլի մեկնարկից առաջ:	Շահագործման փուլի համար նախատեսված ԱԱԱՊ ընթացակարգերը մշակված և ներդրված են:	
ԻՊ5	**Հողերի օտարում, հողօգտագործման սահմանափակումներ և հարկադիր տեղահանում**						
5.1	Մշակել, հրապարակել և իրականացնել ջրամբարների Տարաբնակեցման Պլանները (ՏՊ)՝ համաձայն «Ծրագրի Տարաբնակեցման Շրջանակում» (ՏՇ) սահմանված սկզբունքների և պահանջների: ՏՊ-ները պետք է համապատասխանեն հաստատված ՏՇ-ին և պարունակեն դրույթներ ցանկացած հնարավոր նոր հողերի ձեռքբերման համար, որոնք այս փուլում հայտնի չեն՝ համաձայն «Փոփոխությունների կառավարման» սկզբունքի: ՏՊ-ների իրականացումը պետք է հավաստվի FIDIC ինժեների սոցիալական և տարաբնակեց-ման մասնագետի կողմից մշակված և ՎԶԵԲ-ին հաստատ-ման համար ներկայացվող համապատասխանության	Ծրագրի ազդակիր անձանց (ԾԱԱ) կենսապայմանների վրա ազդեցություն-ների կանխարգելում կամ մեղմացում: Կոնֆլիկտների կանխարգելում և ԾԱԱ-ների հետ դրական հարաբերությունների խթանում:	ՎԶԵԲ ԻՊ5: Ազգային պահանջներ:	ՀՀ ՋԿ-ն՝ տարաբնակեցման և կենսապահովման վերականգնման խորհրդատուների աջակցությամբ: ՀՀ ՋԿ-ի կողմից վարձված FIDIC ինժեներ՝ ՏՊ-ների իրականացման մշտադիտարկումը կատարելու համար:	ՏՊ-ն իրականացվում է և կորցրած ակտիվների համար փոխհատուցումը վճարվում է հողամասեր մուտքից և շինարարության մեկնարկից առաջ: Բոլոր տուժած անձանց համար կենսապայմանների վերականգնման միջոցառումներն իրականացվում են վերջնական վճարումից առաջ և պահպանվում են դրանից հետո:	ՏՊ-ները հաստատված են բոլոր կառույցների կողմից, հրապարակված և իրականացված են: Համապատասխանու-թյան հաշվետվություն(ներ)ը ներկայացված և ընդունված են ՎԶԵԲ-ի կողմից:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ նշումներ
	հաշվետվության(ների) միջոցով (տես **կետ 1.7**):						
5.2	Տարաբնակեցման պլանների լիարժեք իրականացումից հետո, ներառյալ կենսամիջոցների վերականգնման միջոցառումների (գրեթե) ամբողջական իրականացումը, անցկացնել տարաբնակեցման ավարտական աուդիտ:	ՏՊ-ների իրականացման գնահատված արդյունավետություն և ԾԱԱ-ի վրա բացասական ազդեցությունների բացակայության ապահովում:	ՎԶԵԲ ԻՊ5: Ազգային պահանջներ:	ՀՀ ՋԿ-ի կամ ՎԶԵԲ-ի կողմից վարձված արտաքին տարաբնակեցման խորհրդատու:	Կենսամիջոցների վերականգնման միջոցառումների ավարտից հետո, համաձայն ՏՊ-ում նշված ժամանակացույցի:	Ավարտական աուդիտի համար տեխնիկական առաջադրանքը համաձայնեցված է ՎԶԵԲ-ի հետ: Ավարտական աուդիտի հաշվետվությունը հաստատված է ՎԶԵԲ-ի կողմից:	
ԻՊ6	**Կենսաբազմազանության պահպանում և կենդանի բնական ռեսուրսների կայուն կառավարում**						
6.1	ՇՄՍԱԳ հաշվետվությունների արդյունքների և առաջարկությունների հիման վրա մշակել շինարարության փուլի համար մանրամասն Կենսաբազմազանության Կառավարման Պլան (ԿԿՊ)՝ կենսաբազմազանության առաջնահերթ հատկանիշների զուտ կորստի բացակայությանը հասնելու համար: ԿԿՊ-ն ներկայացնել ՎԶԵԲ-ի հաստատմանը: Հրապարակել ԿԿՊ-ն և համապատասխանաբար իրականացնել այն:	Անհրաժեշտ է բացահայտել և ներառել կենսաբազ-մազանության կորստից խուսափելու համար համապատասխան խուսափողական, սեզոնային սահմանափակումներ և մեղմացնող միջոցառումներ, որոնք կներառվեն շինարարության ժամանակացույցում և պլաններում:	ՎԶԵԲ ԻՊ6:	Նախագծման և կառուցման կապալառու՝ ԲՍՄՊ իրականացման աջակցման խորհրդատուների օգնությամբ:	Մանրամասն նախագծման փուլում և ամեն դեպքում շինարարության մեկնարկից առնվազն 6 ամիս առաջ:	ԿԿՊ-ի նախագիծը ներկայացված է ՎԶԵԲ-ի վերանայմանը և հաստատմանը:	
6.2	Իրագործել Կենսաբազմազանության Միջոցառումների Պլանները (ԿՄՊ) բոլոր հինգ ջրամբարներում՝ ներառելով նպատակային մեղմացման և	Կենսաբազմազանու-թյան կորստի կանխարգելում և Կրիտիկական Կենսամիջավայրերի (ԿԿ) և Կենսաբազմա-	ՎԶԵԲ ԻՊ6՝ Կենսաբազմազա-նության պահպանում: ՎԶԵԲ-ի ուղեցույց՝ Կենսաբազմազա-	Նախագծման և կառուցման կապալառու կենսա-բազմազանության խորհրդատուների աջակցմամբ:	ԿՄՊ-ները վերջնականացվում են շինարարությունից առաջ և իրագործվում շինարարության ընթացքում,	ԿՄՊ-ը արդյունավետորեն իրականացված է: Բնական կենսամիջավայրերի	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ նշումներ
	մշտադիտարկման միջոցառումներ՝ անհրաժեշտության դեպքում կենսաբազմազանության «զուտ աճի» կամ «զուտ կորստի» բացակայությանը հասնելու համար:	զանության Առաջնահերթ Հատկանիշների (ԿԱՀ) պաշտպանություն:	նության պահպա-նում և կենդանի բնական ռեսուրս-ների կայուն կա-ռավարում (2023): Ազգային պահանջներ:	ՎԶԵԲ՝ հաստատում: Վերահսկող ինժեներ՝ մշտադիտարկում:	անհրաժեշտության դեպքում թարմացվում են:	«զուտ կորուստ» չկա և «զուտ աճը» հասանելի է:	
6.3	Ապահովել, որ նախագծման և կառուցման կապալառուի և վերահսկող ինժեների կողմից նշանակվեն որակյալ անձնակազմ (կենսաբազմազա-նության փորձագետներ)՝ համապատասխանաբար կենսաբազմազանության միջոցառումների իրականացման և մշտադիտարկման համար, և հաստատվեն համապատասխան բյուջեները (տես նաև **կետ 1.2**):		ՎԶԵԲ ԻՊ6՝ Կենսաբազմազա-նության պահպանում: Ազգային պահանջներ:	Նախագծման և կառուցման կապալառու: Վերահսկող ինժեներ:	Նախագծման և կառուցման կապալառուի և Վերահսկող ինժեների հետ պայմանագրեր կնքելուց հետո:	Նախագծման և կառուցման կապալառուի և Վերահսկող ինժեների թմերը համալրված են իրազեկ և պատշաճ քանակով ԲԱՍ մասնագետներով:	
6.4	Մշակել, հրապարակել և իրականացնել Կենսաբազմազանության Փոխհատուցման Կառավարման Պլան (ԿՓԿՊ)՝ հիմնվելով ԿՄՊ-ի (Կենսաբազմազանության փոխհատուցման ռազմավարության բաժին) սկզբունքների վրա:		ՎԶԵԲ ԻՊ6՝ Կենսաբազմազա-նության պահպանում: Ազգային պահանջներ:	Նախագծման և կառուցման կապալառու մասնագիտացված կապալառուի աջակցմամբ: Վերահսկող ինժեներ՝ վերանայում և հաստատում:	Մ՝ շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ: Ի՝ շինարարության վաղ փուլերում:	ԿՓԿՊ-ը մշակված և իրագործված է:	
6.5	Իրականացնել նախաշինարարական դաշտային կենսաբազմազանության հետազոտություններ՝ ԿՄՊ-ում սահմանված ճիշտ ժամանակահատվածին, ինչպես		ՎԶԵԲ ԻՊ6՝ Կենսաբազմազա-նության պահպանում:	Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Նախաշինարարական հետազոտություններ՝ շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ:	Ուսումնասիրությունները ավարտված են և մեղմացնող միջոցառումները մշակված, ինչպես պահանջվում է:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ նշումներ
	նաև լրացուցիչ դաշտային հետազոտություններ՝ Ծրագրի այն բաղադրիչների համար, որոնց տեղակայման վայրերը ներկայումս անհայտ են և կառաջարկվեն ուսումնասիրված տարածքներից դուրս: Ուսումնասիրությունների հիման վրա համապատասխանաբար թարմացնել ԿՄՊ-ը (անհրաժեշ-տության դեպքում) և համա-ձայնեցնել այն ՎԶԵԲ-ի հետ:		Ազգային պահանջներ:		Լրացուցիչ հետազոտություններ՝ անհրաժեշտության դեպքում: Վերահսկող ինժեներ՝ հաստատում:	ԿՄՊ-ը թարմացված է և համաձայնեցված ՎԶԵԲ-ի հետ:	
ԻՊ8	**Մշակութային ժառանգություն**						
8.1	Խուսափել և նվազագույնի հասցնել տեղական գերեզմանատների, պաշտամունքի վայրերի և հնագիտական վայրերի մուտքի ազդեցություններն ու սահմանափակումները: Խորհրդակցել ազդակիր համայնքների և համապատասխան մարմինների հետ, եթե անհրաժեշտ լինի գերեզմանատների կամ հնագիտական արտեֆակտերի տեղափոխում, կամ եթե Ծրագիրը սահմանափակումներ կառաջացնի պաշտամունքի վայրեր մուտքի վրա և այլն:	Ծրագիրը կարող է ազդեցություն ունենալ տեղական գերեզմանատների, պաշտամունքի վայրեր մուտք գործելու ճանապարհի և հայտնաբերված հնագիտական արտեֆակտների վրա:	ՎԶԵԲ ԻՊ8:	Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Մանրամասն նախագծման փուլում և ամեն դեպքում՝ հողի օտարումից և մաքրումից առաջ:	Խորհրդակցությունների և ազդեցություններից խուսափելու և նվազագույնի հասցնելու միջոցառումների վերաբերյալ ապացույցները ներկայացված են ՎԶԵԲ-ին:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատաս-խանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ	Կարգավիճակ/ Նշումներ
8.2	Մշակել և ներդնել պատահական գտածոների ընթացակարգը[7]: Ապահովել, որ դրա իրականացումը վերահսկվի նախագծման և կառուցման կապալառուի մշակութային ժառանգության փորձագետի կողմից և մշտադիտարկվի վերահսկող ինժեների մշակութային ժառանգության մասնագետի կողմից:	Մշակութային ժառանգության պահպանում: Հայտնի մշակութային ժառանգության միավորների վրա ազդեցության ռիսկի նվազեցում:	ՎԶԵԲ ԻՊ8՝ Պատահական գտածոների ընթացակարգ: ՎԶԵԲ-ի ուղղացույցը մշակութային ժառանգության վերաբերյալ (2023): Ազգային պահանջներ:	Նախագծման և կառուցման կապալառու՝ մշակում և իրականացում: Վերահսկող ինժեներ՝ Պատահական գտածոների ընթացակարգի հաստատում:	Շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ: Իրականացում՝ հողային աշխատանքների ընթացքում:	Պատահական գտածոների ընթացակարգը մշակված է, հաստատված և արդյունավետորեն իրագործված:	
8.3	Մշակել, հրապարակել և իրագործել Մշակութային Ժառանգության Կառավարման Պլանում (ՄԺԿՊ) և ԲՍԿՊ-ում նշված մշակութային ժառանգության հետևանքների մեղմացման միջոցառումները, ներառյալ նույնականացված մշակութային ժառանգության վայրերի գրանցումը և օրենքով պահանջվող բոլոր պաշտպանական գործողությունների կիրառումը:			ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ կամ Կառույց) Պետական լիազոր մարմնի[8] հետ համագործակցու-թյամբ:	ՄԺԿՊ-ը ավարտված և հրապարակված է շինարարության մեկնարկից առաջ:	ՄԺԿՊ-ը ներկայացված է ՎԶԵԲ-ի հաստատմանը:	ՄԺԿՊ-ները անհրաժեշտ են Քասախի և Աստղաձորի տեղանքների համար:
8.4	Հավաստել ՄԺԿՊ-ի իրականացումը արտաքին աուդիտի ավարտական հաշվետվությամբ, որը պետք է հաստատվի ՎԶԵԲ-ի կողմից:			ՀՀ ՋԿ-ն վարձում է մշակութային ժառանգության փորձագետների:	Շինարարության ժամկետի ավարտից առաջ:	Արտաքին աուդիտի ավարտական հաշվետվությունը մշակված և հաստատված է ՎԶԵԲ-ի կողմից:	ՄԺԿՊ-ները անհրաժեշտ են Քասախի և Աստղաձորի տեղանքների համար:

[7] ՎԶԵԲ-ի ուղղացույցը մշակութային ժառանգության վերաբերյալ (2023) և Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ու պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման մասին ՀՀ օրենք ՀՕ-261 (1998)
[8] Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎԶԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատասխանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	Արտաքին աուդիտի ավարտական հաշվետվության մշակման տեխնիկական առաջադրանքը ներկայացնել ՎԶԵԲ-ին:						
ԻՊ10 Տեղեկատվության հրապարակում և շահառուների ներգրավվածություն							
10.1	Իրագործել Ծրագրի Շահառուների Ներգրավման Պլանը (ՇԿՊ)՝ ապահովելով հրապարակման և տեղեկատվության հասանելիության պարտավորությունների կատարումը: ՇՆՊ-ը պետք է վերանայվի, թարմացվի և կանոնավոր կերպով հրապարակվի՝ անհրաժեշտության դեպքում:	Տեղեկատվության շարունակական տարածում և ներգրավվածություն ազդակիր շահագրգիռ կողմերի հետ: Շահագրգիռ կողմերի և տեղական համայնքների հետ հարաբերությունների բարելավում:	ՎԶԵԲ ԻՊ10: ՎԶԵԲ-ի ուղեցույց ԻՊ 10-ի «Տեղեկատվության հրապարակում և շահագրգիռ կողմերի ներգրավում (2023)" վերաբերյալ:	ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ կամ Կառույց):	Ծրագրի կենսացիկլի ընթացքում:	ՇՆՊ-ը ներդրված է (ապացույցները կարող են տրամադրվել), թարմացված և հրապարակված:	
10.2	Նշանակել հաղորդակցության / կապի / շահառուների ներգրավման իրավասու մասնագետ, որը պատասխանատու կլինի ՇՆՊ-ի իրագործման համար:			ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ կամ Կառույց):	Շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ:	ՇՆՊ-ի իրականացման մասնագետը / նշանակված կապի պատասխանատու, որը ուղորդում է ՇՆՊ-ի իրագործումը / կազմում է հաշվետվություններ:	
10.3	Նշանակել համայնքային կապի պատասխանատուների, որոնք պատասխանատու կլինեն ՇՆՊ-ի իրագործման համար Ծրագրի տեղանքների մակարդակով (ապահովել, որ յուրաքանչյուր ջրամբարի տեղակայման վայրում առնվազն մեկ նման պատասխանատու կին է)՝ ԾԻԹ-ի շահառուների ներգրավման			Նախագծման և կառուցման կապալառու:	Շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ:	Համայնքային կապի պատասխանատուները նշանակված են, ՇՆՊ-ի իրականացման վերաբերյալ ամսական հաշվետվությունները ներկայացված են ՀՀ ՋԿ:	

№	Միջոցառում	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություն/ օգուտներ)	Պահանջներ (իրավական, ՎՉԵԲ ԲՍՊ, լավագույն փորձ)	Ռեսուրսներ, ներդրումներ, պատասխանատվություն	Ժամկետներ[3]	Թիրախ և հաջող իրականացման գնահատման և չափանիշ2	Կարգավիճակ/ Նշումներ
	փորձագետի հսկողության ներքո:						
10.4	Ներդնել և հաղորդակցել համայնքների և արտաքին շահառուների համար բողոքարկման մեխանիզմը՝ համաձայն ՎՉԵԲ-ի պահանջների, ներառյալ, ի թիվս այլոց, անանուն և գաղտնի բողոքարկման ուղիները և դրանց լուծումը: Բողոքարկման մեխանիզմը պետք է ներառի. • Սեռական Բռնության և Ոտնձգության (ՍԲՈ) դեմ պայքարի վերաբերյալ բողոքների գաղտնի հաղորդման ուղիներ, • ՍԲՈ դեմ պայքարին արձագանքելու փորձ ունեցող նշանակված անձնակազմ, • Բողոքատուների և վկաների պաշտպանություն վրեժխնդրությունից կամ անբարենպաստ հետևանքներից և այլն: Բարելավված ԲՄ-ը պետք է հաղորդակցվի աշխատողներին և համայնքներին և լիովին գործառնական դառնա շինարարության մեկնարկից առաջ:	Ապահովել, որ բողոքները հաղորդակցվեն և լուծվեն:		ՀՀ ՋԿ (ԾԻԹ կամ Կառույց):	Շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առաջ և Ծրագրի կենսացիկլի ընթացքում:	Բողոքարկման մեխանիզմը արդյունավետորեն ներդրված և հաղորդակցված է, արդյունքները մշտադիտարկվում են:	